

INSTITUT ZA HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE

Strategija
Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje
2010. – 2015.

Zagreb, 2010.

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje prionuo je izradbi Strategije Instituta povodom izradbe Izvješća za vrjednovanje znanstvenih ustanova koje je pokrenula Agencija za znanost i visoko obrazovanje 2007. godine. Temeljne su zadaće Instituta, definirane u osnivačkim dokumentima, prilagođavale potrebama u proteklih šezdesetak godina postojanja Instituta. Prilikom vrjednovanja god. 2008. Institut je definirao svoje dugoročne prioritetne zadatke te smjernice znanstvenoga razvitka za petogodišnje razdoblje od 2007. do 2012. godine. Poticaj izradbi Strategije bilo je redefiniranje strateških smjernica razvitka, prilagodba institutskih zadaća suvremenim stremljenima jezikoslovne znanosti i nastojanje da Institut na temelju izvrsnosti svojih postignuća bude znatno vidljiviji i prisutniji u hrvatskoj i međunarodnoj javnosti.

Ova je strategija za razdoblje od 2010. do 2015. godine osmišljena krajem 2009. za novi projektni ciklus, a dovršena je za potrebe samoanalize za tematsko vrjednovanje javnih znanstvenih instituta koje provodi Agencija za znanost i visoku naobrazbu.

U izradbi prijedloga Strategije sudjelovali su članovi Povjerenstva: dr. sc. Dunja Brozović Rončević, dr. sc. Nada Vajs, dr. sc. Marija Bratanić, dr. sc. Milica Mihaljević, dr. sc. Amir Kapetanović i dr. sc. Željko Jozić.

Znanstveno vijeće Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje na svojoj je 10. redovitoj sjednici održanoj 17. studenoga 2010. na prijedlog Povjerenstva za izradbu Strategije usvojilo Znanstvenu strategiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje za razdoblje 2010. – 2015.

Upravno je vijeće Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje Znanstvenu strategiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje za razdoblje 2010. – 2015. usvojilo na svojoj 2. redovitoj sjednici održanoj 26. siječnja 2011. godine.

Sadržaj

1. Uvod	5
1.1. Uvodne napomene	5
1.2. Djelatnost i ustroj Instituta	6
1.3. Znanstvena suradnja	6
2. Uloga, temeljna djelatnost (misija) i razvojni plan (vizija) Instituta	7
2.1. Misija	7
2.2. Vizija	8
3. Temeljne zadaće i strateški zadatci za razdoblje 2010. – 2015.	10
3.1. Znanstveno proučavanje hrvatskoga jezika, njegove povijesti i narječja	10
3.1.1. proučavanje i njegovanje hrvatskoga standardnog jezika	10
3.1.2. proučavanje povijesti hrvatskoga jezika, pismenosti i jezikoslovlja	11
3.1.3. prikupljanje i proučavanje hrvatske narječne građe	11
3.1.4. prikupljanje i proučavanje hrvatske imenske baštine	12
3.1.5. sustavna izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja	12
3.1.6. proučavanje položaja hrvatskoga jezika i njegova odnosa s drugim jezicima	13
3.2. Izradba i objavljivanje temeljnih djela hrvatskoga jezikoslovlja	13
3.2.1. izradba povijesnih i suvremenih leksikografskih djela i priručnika	13
3.2.2. objavljivanje važnih djela iz povijesti hrvatskoga jezika	14
3.3. Stvaranje javno dostupnih mrežnih vrela hrvatskoga jezika	15
3.3.1. digitalizacija hrvatske pisane baštine	15
3.3.2. stvaranje računalnih korpusa svih razdoblja hrvatskoga jezika	15
3.3.3. stvaranje javno dostupnih baza podataka	16
3.4. Podizanje razine jezične kulture	16
3.4.1. suradnja s državnim i javnim ustanovama	16
3.4.2. održavanje javnih znanstvenih i stručnih predavanja i radionica	17
3.4.3. pružanje jezičnih savjeta i jezičnih ekspertiza	17
3.4.4. zalaganje za znatniju podršku društva i države jezičnim istraživanjima ..	17

4. Strateški ciljevi za razdoblje 2010. – 2015.	18
4.1. Podizanje razine jezikoslovnih istraživanja i njihove međunarodne prepoznatljivosti	18
4.2. Stvaranje javno dostupnih mrežnih resursa o hrvatskome jeziku	18
4.3. Aktivnije sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima	18
4.4. Administrativni preustroj i poboljšanje institutske kadrovske strukture	19
4.5. Oblikovanje specijalističkih poslijediplomskih studija iz područja institutske djelatnosti i sudjelovanje u visokom obrazovanju na hrvatskim sveučilištima ...	19
4.6. Povećanje javne prisutnosti Instituta i aktivno kreiranje hrvatske jezične politike	20
4.7. Stvaranje pretpostavki za ostvarivanje dodatnih izvora prihoda	20
5. Način i vremenski okvir provedbe strateških zadataka i ciljeva	21
6. Analiza okružja (SWOT-analiza)	23
6.1. Prednosti	23
6.2. Slabosti	24
6.3. Mogućnosti	25
6.4. Rizici i prijetnje	26
7. Zaključak	27

1. Uvod

1.1. Uvodne napomene

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje središnja je hrvatska znanstvena ustanova za proučavanje i njegovanje hrvatskoga jezika. Osnovan je godine 1948. pod okriljem Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (nekoć JAZU), a kao javni znanstveni institut preustrojen je Uredbom Vlade Republike Hrvatske 1996. godine ("Narodne novine" 103/96., u daljnjem tekstu: Uredba) u javni znanstveni institut kojemu je osnivač Republika Hrvatska, koja nad Institutom ima vlasnička prava. Od rujna 2005. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, sukladno odluci Vlade RH, smješten je u Zagrebu u zgradi u Ulici Republike Austrije 16.

Godine 2008. Agencija za znanost i visoko obrazovanje pokrenula je postupak vrjednovanja Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Na temelju izvješća stručnoga povjerenstva Nacionalnoga vijeća za znanost RH, koje u zaključku izvješća od 2. lipnja 2008. navodi: „Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje odlikuje uzorna organizacija i koordinacija rada, kompetencija znanstvenika i prepoznatljivi radni rezultati.“. Institut je ocijenjen ukupnom ocjenom *izvrstan*. Odlukom od 24. rujna 2008., a po prethodno pribavljenom mišljenju Nacionalnog vijeća za znanost, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa izdalo je Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje dopusnicu za produljenje statusa znanstvene organizacije u Upisniku znanstvenih organizacija u kojemu je pod rednim brojem 0212 upisan kao javni institut u znanstvenome području humanističkih znanosti.

Na prijedlog Znanstvenoga vijeća Upravno je vijeće Instituta u travnju 2008. donijelo odluku o osnivanju institutskih podružnica. Podružnica pri Sveučilištu u Zadru osnovana je Odlukom Upravnoga vijeća 24. travnja 2008., a podružnica pri Sveučilištu u Rijeci 12. veljače 2009. godine. Obje su podružnice upisane u sudski registar pri Trgovačkome sudu u Zagrebu.

1.2. Djelatnost i ustroj Instituta

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje središnja je hrvatska znanstvena ustanova za proučavanje i njegovanje hrvatskoga jezika.

Djelatnost Instituta obuhvaća temeljna znanstvena istraživanja u području humanističkih znanosti u polju filologije, i to jezikoslovlja, poglavito u vezi s povijesnim razvojem i suvremenim stanjem hrvatskoga jezika i jezikoslovlja.

Temeljna je zadaća Instituta znanstveno proučavanje hrvatskoga jezika, njegove standardnojezične norme, povijesnoga razvitka i dijalektne raznolikosti, njegovanje hrvatske jezikoslovne baštine, očuvanje hrvatskoga jezičnog identiteta, primjena suvremenih metoda u jezikoslovnim istraživanjima i uklapanje istraživanja u tijekove suvremenoga jezikoslovlja.

Rad Instituta odvija se u sklopu znanstveno-istraživačkih projekata pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, projekata Hrvatske znanstvene zaklade, međunarodnih projekata te drugih ugovornih znanstvenih i stručnih projekata.

Rad Instituta obuhvaća obradbu i izdavanje temeljnih djela hrvatske suvremene i povijesne leksikografije, prikupljanje i obradbu dijalektne i onomastičke jezične građe, izradbu raznovrsnih jezikoslovnih monografija i priručnika te sustavan rad na podizanju razine jezične kulture.

Znanstvenoistraživački rad Instituta odvija se u okviru pet znanstvenih odjela: Odjela za hrvatski standardni jezik, Odjela za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju, Odjela za dijalektologiju, Odjela za onomastiku i etimologiju i Odjela za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje.

1.3. Znanstvena suradnja

Institut sudjeluje u izvođenju nastave na visokoškolskim ustanovama na temelju potpisanih ugovora o suradnji.

Institut osobitu pozornost posvećuje suradnji s jezikoslovnim znanstvenim ustanovama i sveučilištima na kojima se znanstvenici bave proučavanjem hrvatskoga jezika, sa sveučilištima na kojima postoje lektorati hrvatskoga jezika i sa srodnim jezikoslovnim ustanovama u mnogim europskim državama te u SAD-u. S tim ustanovama Institut potpisuje ugovore o znanstvenoj suradnji. Institut također njeguje znanstvenu suradnju sa znanstvenim i kulturnim ustanovama hrvatskoga naroda u BiH, ali i drugim državama u kojima žive Hrvati kao autohtona etnojezična zajednica ili dijaspora.

2. Uloga, temeljna djelatnost (misija) i razvojni plan (vizija) Instituta

2.1. Uloga i temeljna djelatnost Instituta (misija)

Temeljna je djelatnost Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje definirana člankom 3. Uredbe o osnivanju Instituta, koju je Vlada Republike Hrvatske donijela 28. studenoga 1996. Tim je aktom određena temeljna institutska djelatnost te strateški ciljevi radi kojih je Institut osnovan kao javni znanstveni institut.

Sukladno Uredbi temeljna znanstvena djelatnost Instituta obuhvaća:

- znanstvena istraživanja, razvojna istraživanja, objavljivanje rezultata znanstvenih i razvojnih istraživanja, znanstveno osposobljavanje te održavanje i razvoj znanstvenoistraživačke infrastrukture u području humanističkih znanosti u polju filologija, a u svezi s povijesnim razvojem i suvremenim stanjem hrvatskog jezika i jezikoslovlja
- znanstvena istraživanja, razvojna istraživanja, objavljivanje rezultata znanstvenih i razvojnih istraživanja u srodnim poljima u znanstvenom području humanističkih znanosti
- visokostručna istraživanja i objavljivanje njihovih rezultata u području humanističkih znanosti u polju filologija.

Tu misiju Institut ostvaruje:

- sustavnim znanstvenim proučavanjem hrvatskoga jezika, i to proučavanjem njegova standardnojezičnoga izraza, njegove povijesti, njegovih narječja i imenske baštine te ostalim temeljnim općejezikoslovnim istraživanjima
- usmjerenim jezikoslovnim istraživanjima od nacionalne važnosti za međunarodni položaj hrvatskoga jezika kao temeljnog nositelja nacionalnoga identiteta
- stvaranjem javno dostupnih mrežnih vrela hrvatskoga jezika
- sustavnim i kontinuiranim prijenosom znanja o hrvatskome jeziku objavljivanjem rezultata znanstvenih istraživanja i sudjelovanjem u visokome školstvu.

Osnovna je zadaća Instituta sustavno znanstveno proučavanje hrvatskoga jezika u sinkronijskoj i dijakronijskoj perspektivi. Ta su istraživanja, koja se moraju temeljiti na načelima znanstvene izvrsnosti, preduvjet ostvarivanju svih ostalih institutskih zadaća te kvalitetnom prijenosu znanja o hrvatskome jeziku. Svoje temeljne zadaće Institut ostvaruje znanstvenoistraživačkim radom u znanstvenim odjelima, plodnom suradnjom s hrvatskim i stranim institutima i sveučilištima, tijelima državne uprave te bogatom vlastitom izdavačkom djelatnosti.

Jedan je od strateških ciljeva Instituta podizanje društvene svijesti o važnosti cjeloživotnoga učenja hrvatskoga jezika i postizanje veće podrške društva jezikoslovlju i humanističkim znanostima.

2.2. Razvojni plan (vizija)

Svojim kontinuiranim djelovanjem tijekom desetljeća te osobito nakon preseljenja u nove prostorije Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje potvrdio se kao središnja hrvatska znanstvena ustanova za proučavanje i njegovanje hrvatskoga jezika. S obzirom na to da je temeljna zadaća Instituta istraživanje hrvatskoga jezika, njegove povijesti i narječja na prostoru čitave Hrvatske te na područjima na kojima živi hrvatska manjina, Institut je neprijeporno već stekao status nacionalnoga javnog instituta, a nadamo se da će to biti i formalno potvrđeno u razdoblju obuhvaćenom ovom Strategijom.

U mreži srodnih znanstvenih nacionalnih istraživačkih ustanova na europskome prostoru Institut je već zauzeo položaj nacionalnoga središnjeg instituta za istraživanje hrvatskoga jezika. To je potvrdila i središnja uprava za jezike Europske komisije, koja je upravo Institut odabrala kao znanstvenu ustanovu relevantnu za vrjednovanje hrvatskih prevoditelja pri europskim institucijama. Ujedno je 2010. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje pozvan da kao jedini hrvatski predstavnik sudjeluje u radu krovne organizacije EFNIL-a (*European Federation of National Institutions for Language*). Nije potrebno posebice isticati važnost takva priznanja za formalni status hrvatskoga jezika upravo u trenutku konačnoga hrvatskoga pristupanja Europskoj uniji.

Težišta znanstvene djelatnosti zacrtana u doba osnutka Instituta prije više od pola stoljeća i danas imaju važno mjesto u njegovoj djelatnosti, ali su tijekom desetljeća kontinuirano prilagođavana sukladno sve odgovornijoj ulozi koju Institut preuzima u hrvatskome društvu. Današnji je položaj Instituta usporediv s položajem srodnih znanstvenih ustanova u europskome okružju. Znanstveni je kadar u posljednjih desetak godina znatno osnažen, istraživački su projekti prilagođeni razvitku novih tehnologija, a trajnom brigom za znanstveni pomladak stvoreni su solidni temelji za uspješno obavljanje temeljne djelatnosti, iscrpno opisane u trećemu poglavlju te ostvarivanje strateških ciljeva opisanih u četvrtom poglavlju ove Strategije.

Temeljne zadaće i strateške zadatke za srednjoročno (2010. – 2015.) i dugoročno razdoblje (2010. – 2020.) Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje planira ispuniti ostvarivanjem strateških ciljeva:

I. Na razini Instituta:

- podizanje razine znanstvenoistraživačkoga rada boljim praćenjem rezultata projektnih aktivnosti
- poticanje međudisciplinskih istraživanja
- poticanje bolje međudjelne suradnje na zajedničkim institutskim zadacima

- omogućivanje mobilnosti mladih istraživača (znanstvenih novaka i poslijedoktoranada) unutar Instituta radi stjecanja različitih stručnih iskustava
- uspostavljanje jasnih kriterija za napredovanje znanstvenika i odgovarajućega sustava zapošljavanja najboljih mladih znanstvenika
- preustroj stručnih službi radi povećanja učinkovitosti
- dodatna informatička izobrazba zaposlenika, osobito stručnih službi i administracije
- poticanje aktivnosti za djelomično samofinanciranje Instituta pružanjem raznorodnih usluga (jezične radionice i tečajevi za promicanje jezične kulture, ljetne škole za strane slaviste, jezični savjeti i ekspertize, lekture, prodaja knjiga i dr.)

II. Na nacionalnoj razini:

- stjecanje formalnoga statusa javnoga nacionalnog znanstvenog instituta, odnosno nacionalnog središta izvrsnosti za proučavanje i njegovanje hrvatskoga jezika
- aktivno sudjelovanje u oblikovanju hrvatske jezične politike
- zalaganje za znatniju podršku društva i države jezikoslovnim istraživanjima, posebice istraživanjima hrvatskoga jezika
- populariziranje rezultata istraživanja
- podizanje razine jezične kulture i obavještavanje javnosti o nekim stručnim problemima
- omogućivanje usavršavanja studenata i znanstveničkoga pomlatka širenjem (diseminacijom) znanja i vještina
- pružanje mogućnosti za stjecanje iskustva radom na projektnim zadacima (volonterski rad studenata, usavršavanje znanstveničkoga pomlatka)
- oblikovanje specijalističkih poslijediplomskih studija iz područja institutske djelatnosti
- sudjelovanje u nastavi na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini temeljem ugovora o suradnji s raznim hrvatskim sveučilištima

III. Na međunarodnoj razini:

- aktivno sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima
- osnaživanje suradnje i umreživanje s vodećim međunarodnim jezikoslovnim ustanovama i pojedincima, osobito u regiji i Europi suradnjom na srodnim, osobito slavističkim istraživačkim temama
- osnaživanje međuslavenskih istraživačkih veza
- poticanje kontinuiranoga usavršavanja znanstvenika u međunarodnim znanstvenim ustanovama
- poticanje poslijedoktorskoga inozemnoga usavršavanja (stipendije), dodatne izobrazbe (radionice) i stjecanje iskustava (lektorati)
- poticanje objavljivanja rezultata istraživanja u međunarodnim, posebno slavističkim referentnim časopisima.

3. Temeljne zadaće, strateški zadatci za razdoblje 2010. – 2015.

Temeljna je zadaća Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje istraživanje hrvatskoga jezika, njegova standardnojezičnoga izraza, njegove povijesti, narječja i imenske baštine na prostoru čitave Hrvatske te na područjima na kojima živi hrvatska manjina. Ta se temeljna zadaća ostvaruje znanstvenoistraživačkim radom unutar pojedinih institutskih znanstvenih odjela, ali i međudjelnom suradnjom koja omogućuje objedinjivanje rezultata istraživanja na razini čitava Instituta. Rezultate rada na znanstvenim i drugim projektima Institut redovito objavljuje u vlastitim izdanjima ili u sunakladništvu u nekoliko knjižnih biblioteka i nizova. Posljednjih je godina institutska nakladnička djelatnost u osjetnome usponu te na taj način rezultati istraživanja i bogata jezična i kulturna baština postaju dostupni znanstvenoj i široj zajednici.

3.1. Znanstveno proučavanje hrvatskoga jezika, njegove povijesti i narječja

3.1.1. Proučavanje i njegovanje hrvatskoga standardnog jezika

Proučavanje hrvatskoga standardnog jezika na svim jezičnim razinama temeljna je zadaća Odjela za hrvatski standardni jezik. Pojedina ciljana istraživanja standardnoga jezika provode se u suradnji s drugim institutskim odjelima, u prvom redu Odjelom za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje te Odjelom za onomastiku i etimologiju. Standardni je jezik sustav uređen eksplicitnom (svjesnom, planskom) normom, tj. pravilima (pravopisom i gramatikom) i popisom (normativnim rječnikom). Standardni je jezik definiran kao autonoman, stabilan u prostoru, elastično stabilan u vremenu, normiran i višefunkcionalan. Iz te odredbe proizlaze i temeljne zadaće Odjela za hrvatski standardni jezik, a to su ostvarivanje znanstvenih i stručnih zadataka povezanih s oblikovanjem i njegovanjem hrvatskoga standardnog jezika, njegova ustroja i funkcioniranja u društvu na hrvatskome jezičnom prostoru. Jezična se norma proučava na svim razinama (pravopisnoj, naglasnoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksičkoj i stilističkoj). Rezultat su toga proučavanja brojni znanstveni, pregledni i stručni radovi, monografije i jezični priručnici.

TEMELJNA ZADAĆA:

- Proučavanje gramatičkoga ustroja hrvatskoga standardnog jezika kao podloge za izradbu normativnog rječnika, pravopisa i normativne gramatike te funkcionalnostislitičkih priručnika hrvatskoga standardnog jezika. To se posebno odnosi na funkcionalne stilove koji su normom obvezaniji, a to su publicistički, administrativni i znanstveni funkcionalni stil.

3.1.2. Proučavanje povijesti hrvatskoga jezika, pismenosti i jezikoslovlja

Postoje višestoljetna pisana svjedočanstva o uporabi jezika unutar hrvatske etničke zajednice (kasnije nacije): osim latinskoga, crkvenoslavenskoga i drugih jezika koji su bili u službi hrvatske kulture i civilizacije, njegovao se čakavski, štokavski, kajkavski i hibridni tip hrvatskoga književnoga jezika. Na temelju tih tisućljetnih pisanih tragova hrvatskoga književnoga jezika istražuje se i opisuje fonologija, gramatika i leksik u različitim razdobljima njegova razvoja, putovi postizanja hrvatskoga jezičnoga zajedništva u povijesti te povijesni putovi koji su vodili prema hrvatskom jezičnom jedinstvu oblikovanjem hrvatskoga standardnoga jezika. Osim toga, potrebno je proučavati povijest hrvatske pismenosti, odnosno uporabu i međusobne utjecaje triju hrvatskih povijesnih pisama (glagoljica, ćirilica i latinica) te osobito primjenu i prilagodbu latinice među Hrvatima. Po toj simultanoj tropismenosti hrvatska kultura bila je jedinstvena u slavenskoj i europskoj zajednici. Predmetom je istraživanja i jezikoslovna baština, odnosno različiti priručnici koji su nastajali od 16. stoljeća i u kojima nalazimo opis hrvatskoga književnoga jezika (rječnici, gramatike, ortografski priručnici). Osobita se pozornost posvećuje proučavanju povijesne tvorbe riječi u štokavskom i kajkavskom srednjohrvatskom jeziku (1500.– 1835.).

TEMELJNA ZADAĆA:

- Istraživanje gramatičkoga ustroja i leksika hrvatskoga jezika u prošlosti i povijesti hrvatske tropismenosti.

3.1.3. Prikupljanje i proučavanje hrvatske narječne građe

Jedna je od temeljnih institutskih zadaća proučavanje hrvatskih narječja, odnosno svih dijalekata kojima govore Hrvati u Hrvatskoj i izvan njezinih granica (osobito u BiH). Proučavanje je, uz razvijanje modernoga pristupa, potrebno intenzivirati kako bi se zaustavilo zaostajanje u fundamentalnom istraživanju, tj. u ravnomjernom poznavanju svih dijelova hrvatskoga jezičnog kontinuuma. S obzirom na svoju površinu, hrvatski je dijalektni pejzaž jedan od najbogatijih i najraznolikijih u slavenskoj dijalektologiji, a dijalekatna jezična baština, koja je bitnom sastavnicom hrvatskoga jezičnog identiteta, danas je znatno ugrožena u mnogim dijelovima Hrvatske i na drugim prostorima gdje žive Hrvati. Suvremena se narječna baština prikuplja i istražuje u Odjelu za dijalektologiju te djelomice u Odjelu za onomastiku i etimologiju, a povijesni se razvoj hrvatskih dijalekata proučava i u Odjelu za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju.

TEMELJNA ZADAĆA:

- Terensko prikupljanje narječne građe za sve punktove Hrvatskoga jezičnog atlasa u Hrvatskoj i izvan nje na prostorima gdje živi hrvatska manjina te sustavno proučavanje hrvatskih organskih idioma u okviru nacionalnih i međunarodnih dijalektoloških projekata (*Općeslavenski lingvistički atlas* i *Europski lingvistički atlas*).

3.1.4. Prikupljanje i proučavanje hrvatske imenske baštine

Prikupljanje i proučavanje hrvatske imenske baštine, odnosno poticanje sustavnih onomastičkih istraživanja temeljna su zadaća Odjela za onomastiku i etimologiju. Suvremena se onomastička građa prikuplja i terenskim istraživanjima koja obavljaju suradnici Odjela za dijalektologiju, a tumačenjem povijesnih zapisa hrvatskih imena bavi se i Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju. Imena su pouzdani, a nerijetko i jedini tragovi jezika mnogih naroda koji su obitavali na prostoru današnje Hrvatske. Upravo se u imenima kao jezičnim podacima s jezičnim i izvanjezičnim porukama čuvaju svjedočanstva narodâ i jezikâ s kojima su Hrvati stoljećimâ dolazili u dodir. U današnje je doba mikrotoponimijska jezična građa, odnosno imena manjih zemljopisnih objekata, možda neposredno najugroženiji dio hrvatske jezične baštine zbog depopulacije sela, ubrzane izgradnje prigradskih prostora i nestajanja tradicionalnih seoskih gospodarstava.

TEMELJNA ZADAĆA:

- Terensko prikupljanje imenske baštine (toponimije, antroponimije i ostalih imena) u Hrvatskoj i izvan nje na prostorima gdje živi hrvatska manjina te ekscerpiranje imena iz povijesnih vrela, leksikografskih i drugih priručnika. Sustavno proučavanje i tumačenje etiologije i etimologije imena.

3.1.5. Sustavna izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja

Sustavna briga o terminologiji i nomenklaturi pojedinih struka jedna je od temeljnih institutskih zadaća. U posljednje se doba, u prvome redu zbog globalizacije i internacionalizacije znanstvenih istraživanja, u mnogim strukama zanemaruje oblikovanje hrvatskoga nazivlja. Stoga je na inicijativu Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, pri Hrvatskoj zakladi za znanost pokrenut projekt „Izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja“. Koordinacija toga izrazito multidisciplinarnog projekta pod imenom – *STRUNA – Hrvatsko strukovno nazivlje*, koji uključuje suradnju institutskih terminologa i kroatista te raznorodnih stručnjaka i ustanova, odvija se u Odjelu za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje u suradnji sa znanstvenicima Odjela za hrvatski standardni jezik i drugih institutskih odjela. Na tim projektima znanstvenici i znanstveni novaci Instituta surađuju sa stručnjacima iz raznih struka (kemija, fizika, europsko pravo, brodogradnja, stomatologija, graditeljstvo itd.).

TEMELJNA ZADAĆA:

- Uspostaviti sustav koordinacije terminoloških djelatnosti u svim strukama u Hrvatskoj, tj. uspostaviti "terminološku mrežu" i razviti suradnju među brojnim ustanovama koje se bave različitim aspektima terminološkoga rada.

3.1.6. Proučavanje položaja hrvatskoga jezika i njegova odnosa s drugim jezicima

Stoljetna etnojezična prožimanja Hrvata s narodima i jezicima na povijesnome hrvatskom prostoru ostavila su traga u hrvatskoj leksičkoj, osobito imenskoj baštini, po čemu je hrvatski prostor jedinstven u usporedbi sa slavenskim i drugim europskim kulturama. Višejezičnost je oduvijek prisutna na hrvatskome jezičnom tlu, prostoru koji je stoljećima bio susretištem europskoga Istoka i Zapada. Za sociolingvistička istraživanja osobito je zanimljivo proučavanje hrvatskoga standardnog jezika i njegova odnosa prema drugim standardnim jezicima na južnoslavenskome prostoru, to jest prema bošnjačkomu, crnogorskomu i srpskomu standardnom jeziku.

TEMELJNA ZADAĆA:

- Sustavno proučavanje jezičnih dodira i poticanje kontrastivnih jezičnih istraživanja na sinkronijskoj i dijakronijskoj razini. Proučavanje međusobnih odnosa i utjecaja nastalih na temelju jezičnih dodira hrvatskoga s latinskim, bizantinskim grčkim, talijanskim, mađarskim, turskim, njemačkim, češkim, slovenskim, ali i s drugim južnoslavenskim jezicima.

3.2. Izradba i objavljivanje temeljnih djela hrvatskoga jezikoslovlja

3.2.1. Izradba povijesnih i suvremenih leksikografskih djela i priručnika

Leksikografska djelatnost temeljna je institutska djelatnost. Ona počiva na timsnome radu organiziranome unutar pojedinih odjela. Suvremena se leksikografija u današnje doba nužno oslanja na specijalizirane računalne programe i računalno čitljive jezične korpusse koji se u Institutu izrađuju u sklopu programa *Hrvatska jezična riznica*. Institutska leksikografska djelatnost obuhvaća izradbu jednojezičnih, dvojezičnih i višejezičnih rječnika.

SREDNJOROČNI ZADATCI:

- Dovršavanje trećeg rječnika u nizu školskih rječnika koji obuhvaća riječi koje se nalaze u školskim udžbenicima i u HNOS-u. Do sada je objavljen *Prvi školski rječnik hrvatskog jezika* (2.500 natuknica), dovršen je *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (oko 30.000 natuknica), a u pripremi je i *Mali školski rječnik hrvatskoga jezika* (oko 10.000 natuknica).
- Izradba velikoga normativnog rječnika hrvatskoga jezika utemeljenog na reprezentativnome korpusu hrvatskoga jezika i usklađenog s načelima Vijeća za normu hrvatskoga jezika.
- Leksikografska obradba i objavljivanje 12. i 13. sveska *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnoga jezika* u programu *Softlex*.

- Unošenje prezimenske građe u leksikografski program TschwaneLex i dovršavanje leksikografske obradbe rječnika hrvatskih prezimena.
- Dovršavanje tekstološke obradbe vrela kao pripremu za leksikografsku obradu *Starohrvatskoga rječnika* i započinjanje obradbe u leksikografskome programu TschwaneLex.
- Donošenje cjelovitoga plana izradbe *Povijesne gramatike hrvatskoga jezika* te provođenje preliminarnih istraživanja na institutskim korpusima i bazama u nastajanju kako bi se pripremila izradba takve gramatike.
- Dovršavanje jednosvezačnog etimološkog rječnika hrvatskoga standardnog jezika. Rječnik se izrađuje u računalnome leksikografskom programu TschwaneLex.
- Dovršavanje mađarsko-hrvatskoga rječnika (oko 40.000 riječi) i hrvatsko-nizozemskoga rječnika (oko 30.000 riječi) u računalnome leksikografskom programu Softlex.

DUGOROČNI ZADATCI:

- Izradba normativne gramatike, odostražnoga rječnika i jezičnoga savjetnika hrvatskoga standardnog jezika.
- Izradba *Povijesne gramatike hrvatskoga jezika*.
- Nastavljanje leksikografske obradbe hrvatske povijesne i suvremene toponimije u računalnome leksikografskom programu TschwaneLex, u koji će se unijeti sva građa iz baza podataka.
- Nastavljanje leksikografske obradbe *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnoga jezika* i tiskanje preostalih 7 svezaka. Predviđa se ukupno 20 svezaka (oko 78.000 riječi).
- Zapčinjanje izradbe velikoga višesvezačnog povijesnog rječnika hrvatskoga jezika, za koji je prethodno potrebno dovršiti normativni rječnik, starohrvatski i srednjohrvatski povijesni rječnik te etimološki rječnik hrvatskoga jezika.
- Zapčinjanje izradbe velikoga višesvezačnog etimološkog rječnika hrvatskoga jezika koji će sadržavati i hrvatsku narječnu i onomastičku građu.

3.2.2. Objavljivanje važnih djela iz povijesti hrvatskoga jezika

STRATEŠKI ZADATCI:

- Priređivanje znanstvenih (kritičkih i dokumentarnih) izdanja baštinskih tekstova (niz *Starohrvatska vrela*) i priručnika iz povijesti hrvatskoga jezikoslovlja (niz *Pretisci*) institutske biblioteke *Hrvatska jezična riznica* ili u suradnji s drugim kulturnim institucijama i izdavačima u RH.

3.3. Stvaranje javno dostupnih mrežnih vrela hrvatskoga jezika

Znanstveni program *Hrvatska jezična riznica* objedinjuje niz znanstvenih projekata koji su usmjereni na to da svojim istraživanjima u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi doprinesu izgradnji cjelovite slike o hrvatskom jeziku. S obzirom na to da su pojedine istraživačke teme unutar toga programa, u kojem sudjeluju svi institutski odjeli, različito usmjerene prema tomu cilju, strateški je zadatak toga programa da prikupljena, pohranjena i analizirana znanja o hrvatskome jeziku budu javno dostupna na institutskim mrežnim stranicama. Interdisciplinarni pristup *Hrvatske jezične riznice* omogućuje ne samo stvaranje raznorodnih baza podataka i jezičnih korpusa svih razvojnih faza hrvatskoga jezika već i razvijanje programskih alata za jezičnu analizu s pomoću kojih je moguće provesti kvalitativnu i kvantitativnu analizu hrvatskoga jezika na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkosemantičkoj razini. Za potrebe projekta koordinacije izgradnje hrvatskoga strukovnog nazivlja (*Struna*) izrađena je i postepeno dograđivana računalna baza podataka *e-Struna* u koju se unose nazivi svih struka s definicijama, istoznačnicama na hrvatskome jeziku, istovrijednicama na nekoliko europskih jezika te drugim terminološki relevantnim podatcima. Ta istraživanja mogu biti podlogom ne samo za empirijsko i leksikološko izučavanje hrvatskoga jezika nego i dobar temelj za ostale humanističke i društvene znanosti. Sukladno tomu definirani su strateški, srednjoročni i dugoročni zadatci.

3.3.1. Digitalizacija hrvatske pisane baštine

SREDNJOROČNI ZADATCI:

- Prirediti digitalni arhiv računalno čitljivih starohrvatskih tekstova.
- Nastaviti prikupljati i digitalno arhivirati izvornike vrela za jezičnopovijesna istraživanja u suradnji sa Službom za knjižničarsko-dokumentacijsku djelatnost.

3.3.2. Stvaranje računalnih korpusa svih razdoblja hrvatskoga jezika

SREDNJOROČNI ZADATCI:

- Prirediti digitalni arhiv računalno čitljivih starohrvatskih tekstova, osigurati pretpostavke za oblikovanje računalnoga korpusa starohrvatskoga jezika.

STRATEŠKI ZADATCI:

- Nastaviti rad na dopunjavanju i obradbi vrela za *Hrvatski jezični korpus*, koji već sada obuhvaća više od 100 milijuna riječi.
- Modelirati i izrađivati alate za automatsku analizu pojedinih jezičnih korpusa s ciljem njihova što egzaktnijeg proučavanja.

3.3.3. Stvaranje javno dostupnih baza podataka

STRATEŠKI ZADATCI:

- Nastaviti razvoj i stalno dopunjavati terminološku bazu e-Strune u koju se unose nazivi svih struka s definicijama, istoznačnicama na hrvatskome jeziku, istovrijednicama na nekoliko europskih jezika te drugim terminološki relevantnim podacima. Baza je usklađena sa svim terminološkim normama i zahtjevima za mogućnost razmjene strukturiranih terminoloških podataka (tzv. TBX tj. *Term Base eXchange*).

3.3.4. Izradba digitalnog zemljovida hrvatske narječne građe

SREDNJOROČNI ZADATCI:

- Izraditi javno dostupne, međusobno kompatibilne digitalne zemljovide čakavskoga, kajkavskoga i štokavskoga narječja s podacima stotinjak odabranih mjesnih govora (30 čakavskih, 30 kajkavskih, 30 štokavskih i 10 iz hrvatske dijaspore). Svaki će se mjesni govor opisati na fonološkoj, morfološkoj, a dijelom i leksičkoj razini te će se omogućiti i preslušavanje zvukovnog zapisa transkribiranoga prema slavističkoj i/ili međunarodnoj fonološkoj transkripciji.

3.4. Podizanje razine jezične kulture

Standardni je jezik poseban zbog svoje uloge u društvu, a ne zbog svojih unutarjezičnih značajka. Stoga je uz znanstvene zadaće važna institutska zadaća, u prvome redu znanstvenika Odjela za hrvatski standardni jezik i rad na svim aspektima promicanja hrvatskoga standardnog jezika i njegove norme. Institut se svojom djelatnošću trajno zalaže za podizanje razine jezične komunikacije u tiskanim i elektroničkim medijima te poboljšanje jezične izobrazbe na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini.

3.4.1. Suradnja sa sveučilištima, državnim i javnim ustanovama

Institut ostvaruje suradnju s većinom hrvatskih sveučilišta te s raznim javnim i državnim institucijama kao što su pojedina ministarstva (zadužena za poslove znanosti, obrazovanja, kulture, uprave, rada i poduzetništva i dr.), državni zavodi (za normizaciju i mjeriteljstvo, za statistiku, Državna geodetska uprava), agencije (za znanost i obrazovanje) i dr.

Suradnja s državnim ustanovama i visokim učilištima ostvaruje se na temelju potpisanih ugovora o suradnji. Institut nastoji poticati širenje znanja standardnoga jezika na svim razinama, suradnju s ministarstvima, upravnim tijelima, medijima i aktivima nastavnika hrvatskoga jezika te sudjelovanje u visokoškolskoj nastavi na različitim fakultetima. Institutski znanstvenici su predavači hrvatskoga jezika na Filozofskome fakultetu, Hrvatskim studijima, Fakultetu elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, na Sveučilištu u Zadru i Sveučilištu u Rijeci, a može se pretpostaviti da će se ta djelatnost i proširiti te će se prema

potrebama različitih struka oblikovati i specijalistički kolegiji primjereni budućemu zanimanju studenata (npr. kolegiji *Jezik medija*, *Publicistički funkcionalni stil*, *Hrvatski jezik u inženjerskoj praksi*). Znanstvenici Instituta članovi su Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, Povjerenstva za natjecanje iz hrvatskoga jezika, Povjerenstva za odobravanje udžbenika, recenzenti mnogobrojnih radova i monografija.

STRATEŠKI ZADATCI:

- Nastaviti sveučilišnu aktivnost na Filozofskome fakultetu i Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, na Sveučilištu u Zadru te po potrebi na drugim hrvatskim sveučilištima.
- Nastaviti sveučilišnu aktivnost zajedno s Filozofskim fakultetom u Rijeci na poslijediplomskome doktorskom sveučilišnom studiju Povijest i dijalektologija hrvatskoga jezika.

SREDNJOROČNI ZADATCI:

- Nastaviti održavanje radionica *Hrvatski jezik na radnome mjestu* u Ministarstvu uprave za državne službenike.

3.4.2. Održavanje javnih znanstvenih i stručnih predavanja i radionica

U cilju podizanja razine jezične kulture i veće prepoznatljivosti uloge Instituta u hrvatskome društvu te stvaranja okvira za cjeloživotnu izobrazbu, Institut planira sustavno organizirati jezične radionice i predavanja za zainteresiranu javnost. Na taj način Institut planira ostvariti dodatne prihode.

ZADATCI:

- Dodatna izobrazba za nastavnike hrvatskoga jezika.
- Radionice za pojedince koji prikupljaju leksičku građu na terenu
- Ljetne škole za strane slaviste.

3.4.3. Pružanje jezičnih savjeta i jezičnih ekspertiza

Jedna je od trajnih institutskih djelatnosti Odjela za hrvatski standardni jezik jezično savjetništvo. Suradnici Odjela daju jezične savjete telefonski, elektroničkom poštom i u pismenome obliku. Najčešći upiti obrađeni su u digitalnome obliku i postavljeni su na portal s jezičnim savjetima (<http://savjetnik.ihjj.hr>) mrežnih stranica Instituta (www.ihjj.hr). Jezične se ekspertize pružaju i u drugim institutskim odjelima. Znanstvenici Odjela za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju za potrebe državnih ustanova i pojedinaca analiziraju, datiraju i tekstološki priređuju tekstove starijih razdoblja hrvatskoga jezika.

STRATEŠKI ZADATCI:

- Sustavno dopunjavanje portala novim savjetničkim sadržajima.

4. Strateški ciljevi za razdoblje 2010. – 2015.

U nastojanju da što učinkovitije i kvalitetnije ostvari temeljne zadatke opisane u trećem poglavlju ove Strategije, Znanstveno je vijeće Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje definiralo dugoročne strateške ciljeve razvitka Instituta i oblikovalo konkretne zadaće, načine i rokove njihova ostvarivanja za srednjoročno razdoblje od 2010. do 2015. godine.

4.1. Podizanje razine jezikoslovnih istraživanja i njihove međunarodne prepoznatljivosti

Najvažniji je strateški cilj nastojanje da institutska znanstvenoistraživačka djelatnost bude na svim razinama usporediva sa srodnim istraživanjima u europskome okružju. Istodobno je potrebno potaknuti mjere koje bi trajno osiguravale veću međunarodnu vidljivost i prepoznatljivost institutske djelatnosti. Da bi se taj cilj ostvario, nužno je detaljno osmisliti znanstvenu aktivnost unutar pojedinih odjela i potaknuti veću mobilnost znanstvenika na konkretnim odjelnim i međuodjelnim zadacima. Na međunarodnome je planu potrebno znatno učinkovitije organizirati razmjenu institutskih izdanja sa znanstvenim knjižnicama u svijetu te dio izdanja učiniti javno dostupnim na institutskim mrežnim stranicama.

4.2. Stvaranje javno dostupnih mrežnih resursa o hrvatskome jeziku

Hrvatska jezična riznica javni je portal osmišljen s ciljem da na institutskim mrežnim stranicama objavi rezultate istraživanja niza znanstvenih projekata koji su usmjereni na to da u dijakronijskoj i sinkronijskoj perspektivi doprinesu izgradnji cjelovite slike o hrvatskome jeziku. *Riznica* objedinjuje raznovrsna jezična i kulturnojezična istraživanja hrvatskoga jezika, koji se pritom ogleda kao povijesna danost, ali i skup niza pojedinačnih idioma koji pripadaju hrvatskoj kulturnoj cjelini. Pritom je temeljnim polazištem pretpostavka da je današnji hrvatski standardni jezik, oblikovan na tisućljetnoj pisanoj baštini, izrastao na tronarječnoj jezičnoj baštini, pa je kao takav jedan i jedinstven, čvrsto ukorijenjen i prepoznatljiv u vlastitome razvoju i suvremenome izrazu. Jedan je od strateških ciljeva Instituta prikupiti i s pomoću suvremene tehnologije znanstveno obraditi te javno na mrežnim stranicama predstaviti podatke o hrvatskom jeziku.

4.3. Aktivnije sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima

Aktivnije sudjelovanje znanstvenika u međunarodnim znanstvenim projektima jedan je od najvažnijih institutskih strateških ciljeva. U narednom će razdoblju stoga Institut poticati prijave na međunarodne projekte, ali i osmišljavanje i pokretanje novih projekata u kojima bi sudjelovale i međunarodne znanstvene ustanove kojima je na bilo koji način hrvatski jezik, njegova jezična i kulturna baština te dijalektna razvedenost u središtu interesa. Iako je broj

europskih i međunarodnih projekata s područja humanističkih znanosti koji bi se odnosili na proučavanje hrvatskoga jezika gotovo nepostojeći, pokušat će se osmisлити prijava u okviru ESF-a, osobito program HERA (Humanities in the European Research Area) kao i programe drugih europskih i američkih zaklada u cilju pridruživanja kao partnera u predloženim kolaborativnim programima. Za takvo praćenje međunarodnih programa treba dodatno educirati pravnu i stručnu službu. U doba i formalnoga priključenja Republike Hrvatske Europskoj uniji sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima jedna je od važnijih institutskih obveza koja će u konačnici dovesti do i veće prepoznatljivosti Instituta kao relevantne ustanove i u međunarodnim okvirima.

4.4. Administrativni preustroj i poboljšanje institutske kadrovske strukture

Postojeći administrativni ustroj ne zadovoljava u potpunosti potrebe Instituta kao suvremene i međunarodno relevantne znanstvene ustanove. Sukladno okvirima nove zakonske regulative izradit će se novi ustroj Instituta i s njime uskladiti Pravilnik o ustroju radnih mjesta i drugi interni pravilnici. Potrebno je utemeljiti formalno tijelo kolegija voditelja institutskih znanstvenih odjela koje bi bilo operativnije od Znanstvenoga vijeća i koje bi zajednički promišljalo znanstvenu politiku Instituta. Promjene su osobito nužne u ustroju administrativnog i stručnog osoblja te je potrebno osmisлити mjere za povećanje njihove učinkovitosti i dodatno usavršavanje kako bi u administrativnome smislu mogli pratiti institutsku međunarodnu znanstvenu djelatnost.

4.5. Oblikovanje specijalističkih poslijediplomskih studija iz područja institutske djelatnosti i sudjelovanje u visokom obrazovanju na hrvatskim sveučilištima

U cilju izravnijega sudjelovanja Instituta u programima cjeloživotne izobrazbe i ostvarivanja dodatnih institutskih prihoda, Institut će, u okvirima koje bude omogućivala zakonska legislativa, samostalno ili u suradnji sa sveučilištima oblikovati specijalističke poslijediplomske studije na kojima bi se polaznici mogli usavršavati u disciplinama koje su usko vezane uz temeljne djelatnosti Instituta. Predviđeni su ovi smjerovi:

leksikografski smjer

Tijekom studija studenti će stjecati teorijska leksikološka i leksikografska znanja. Upoznat će se s problemima jednojezične i višejezične leksikografije te s različitim vrstama rječnika (prijevodni, objasnidbeni, normativni, suvremeni, povijesni, onomastički, etimološki, dijalektološki, terminološki). Svi se ti rječnici izrađuju u Institutu, što će studentima omogućiti vježbe i praktičan rad u svim fazama leksikografskoga posla. Predavači će biti znanstvenici koji su se istaknuli i u znanstvenome i u praktičnome leksikografskom radu.

terminološki smjer

Tijekom studija studenti će stjecati teorijska terminološka i terminografska znanja. U Institutu postoji projekt STRUNA u okviru kojega se izrađuju terminološki rječnici različitih struka, pa će studentima biti omogućene vježbe i praktičan terminološki rad u svim fazama terminološkoga posla. Studenti će moći odabrati jedno terminološko područje iz kojega će pod mentorskim vodstvom izrađivati svoje radove.

lektorski smjer

Jedna je od važnih zadaća Instituta i skrb o hrvatskome standardnom jeziku, jezičnim normama i davanje jezičnih savjeta. Tijekom studija studenti će usavršavati znanje hrvatskoga standardnog jezika, upoznavati se sa svim jezičnim normama (pravopisnom, naglasnom, fonološkom, morfološkom, sintaktičkom, leksičkom, stilističkom) te izvoditi niz praktičnih vježbi. Predavači će biti istaknuti znanstvenici koji se bave i praktičnim lektorskim radom.

4.6. Povećanje javne prisutnosti Instituta i aktivno kreiranje hrvatske jezične politike

Znanstvenici Instituta bit će prisutni u javnosti i promicati hrvatsku jezičnu kulturu na javnim predavanjima, tribinama i istupima u tiskanim i elektroničkim medijima. Aktivno će sudjelovati u raspravama o hrvatskome jeziku, sudjelovati u radu Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, terminološkim odborima Zavoda za norme, u tijelima Agencije za odgoj i obrazovanje (odobranje udžbenika, stvaranje nastavnih planova, natjecanje iz hrvatskoga jezika), aktivima nastavnika hrvatskoga jezika. Institut će redovito organizirati *Otvorene dane Instituta* u kojima će se šira javnost moći upoznati s djelatnošću Instituta. Stvaraju se mrežne stranice Instituta s obiljem svakovrsnih jezičnih sadržaja na kojima posebno treba istaknuti *Portal jezičnih savjeta* i *Hrvatsku jezičnu riznicu* koji se svakodnevno obogaćuju, a početkom 2011. i terminološki će portal e-Struna biti javno dostupan. Iako znanstvenici Instituta redovito sudjeluju u medijima, potrebno je poticati aktivnije osmišljavanje i ostvarivanje znanstvenih radijskih i televizijskih emisija, javnih tribina i radionica o hrvatskome jeziku, dijalektima, pismenosti i jezikoslovlju.

4.7. Stvaranje pretpostavki za ostvarivanje dodatnih izvora prihoda.

S obzirom na to da je obveza Instituta dio ukupnoga institutskog proračuna ostvarivati vlastitom djelatnošću, institut će dodatni izvor prihoda ostvarivati organizacijom radionica i specijalističkoga poslijediplomskog studija iz područja temeljne djelatnosti, davanjem telefonskih i pismenih jezičnih savjeta, pružanjem usluga lekture i jezične ekspertize te aktivnijom promidžbom institutskih izdanja.

5. Način i vremenski okvir provedbe strateških zadataka i ciljeva

Temeljne su zadaće Instituta utemeljene na trajnoj institutskoj znanstvenoistraživačkoj djelatnosti i nemaju vremenske okvire provedbe. Strateški su zadatci planirani za srednjoročno petogodišnje razdoblje od 2010. – 2015. s projekcijom dugoročnih zadataka za razdoblje 2010. – 2020.

Broj	Zadatak / cilj	Nositelj provedbe	Vremenski okvir
3.1.1.	Proučavanje i njegovanje hrvatskoga standardnog jezika	Odjel za hrvatski standardni jezik	trajno
3.1.2.	Proučavanje povijesti hrvatskoga jezika, pismenosti i jezikoslovlja	Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju	trajno
3.1.3.	Prikupljanje i proučavanje hrvatske narječne građe	Odjel za dijalektologiju	trajno
3.1.4.	Prikupljanje i proučavanje hrvatske imenske baštine	Odjel za onomastiku i etimologiju	trajno
3.1.5.	Sustavna izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja	Odjel za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje	trajno
3.1.6.	Proučavanje položaja hrvatskoga jezika i njegova odnosa s drugim jezicima	Svi znanstveni odjeli	trajno
3.2.1.	Dovršavanje <i>Malog školskog rječnika</i>	Odjel za hrvatski standardni jezik	2010. – 2012.
3.2.1.	Izradba velikoga normativnog rječnika hrvatskoga jezika	Odjel za hrvatski standardni jezik	2010. – 2015.
3.2.1.	Leksikografska obradba i tisak 12. i 13. sveska <i>Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnoga jezika</i>	Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju	2010. – 2015.
3.2.1.	Dovršavanje leksikografske obradbe rječnika hrvatskih prezimena	Odjel za onomastiku i etimologiju	2010. – 2015.
3.2.1.	Dovršavanje tekstološke obradbe vrela za leksikografsku obradu <i>Starohrvatskoga rječnika</i>	Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju	2010. – 2015.
3.2.1.	Dovršavanje preliminarnih istraživanja za izradbu <i>Povijesne gramatike hrvatskoga jezika</i>	Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju	2013. – 2015.
3.2.1.	Dovršavanje jednosvezačnog etimološkog rječnika hrvatskoga standardnog jezika.	Odjel za onomastiku i etimologiju	2010. – 2015.
3.2.1.	Dovršavanje mađarsko-hrvatskoga rječnika i hrvatsko-nizozemskoga rječnika	Odjel za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje	2010. – 2012.
3.2.1.	Nastavak leksikografske obradbe hrvatske povijesne i suvremene toponimije	Odjel za onomastiku i etimologiju	2010. – 2020.

3.2.2.	Objavljivanje važnih djela iz povijesti hrvatskoga jezika	Ravnatelj i Služba za izdavačku djelatnost i računalnu podršku Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju	2010. – 2015.
3.3.1.	Digitalizacija hrvatske pisane baštine	Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju Odjel za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje	2010. – 2015.
3.3.2.	Stvaranje računalnih korpusa svih razdoblja hrvatskoga jezika	Odjel za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje Odjel za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju	trajno
3.3.3.	Stvaranje javno dostupnih baza podataka	Odjel za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje u suradnji s drugim odjelima	trajno.
3.3.3.	Izradba digitalnog zemljovida hrvatske narječne građe	Odjel za dijalektologiju	2010. – 2012.
3.4.1.	Suradnja sa sveučilištima, državnim i javnim ustanovama	Svi znanstveni odjeli	trajno
3.4.2.	Održavanje javnih znanstvenih i stručnih predavanja i radionica	Svi znanstveni odjeli	trajno
3.4.3.	Pružanje jezičnih savjeta i jezičnih ekspertiza	Odjel za hrvatski standardni jezik	trajno
4.1.	Podizanje razine jezikoslovnih istraživanja i njihove međunarodne prepoznatljivosti	Svi znanstveni odjeli	trajno
4.2.	Stvaranje javno dostupnih mrežnih vrela o hrvatskome jeziku	Odjel za opće, poredbeno i računalno jezikoslovlje u suradnji s drugim odjelima	trajno
4.3.	Aktivnije sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima	Ravnatelj, voditelji znanstvenih odjela i drugi znanstvenici u suradnji s vanjskim suradnicima	trajno
4.4.	Administrativni preustroj i poboljšanje institutske kadrovske strukture	Ravnatelj	2011.
4.5.	Oblikovanje specijalističkih poslijediplomskih studija iz područja institutske djelatnosti	Ravnatelj Voditelji znanstvenih odjela	2011.
4.5.	Sudjelovanje u visokom obrazovanju na hrvatskim sveučilištima	Znanstvenici u dogovoru s ravnateljem i voditeljima odjela	trajno
4.6.	Povećanje javne prisutnosti Instituta i aktivno kreiranje hrvatske jezične politike	Ravnatelj, voditelj Ureda ravnatelja, voditelji znanstvenih odjela i pojedini znanstvenici	trajno
4.7.	Stvaranje pretpostavki za ostvarivanje dodatnih izvora prihoda	Ravnatelj, voditelj Ureda ravnatelja, voditelji znanstvenih odjela i pojedini znanstvenici	trajno

6. Analiza okruŕja (SWOT analiza)

6.1. Prednosti

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje jedina je hrvatska znanstvena ustanova kojoj je temeljna zadaća znanstveno proučavanje hrvatskoga jezika. Tu je zadaću Institut sustavno i kontinuirano provodio od svojega osnutka, bez obzira na to što su se tijekom desetljeća ustroj i samo ime Instituta nekoliko puta mijenjali. Po statusu i društvenoj ulozi Institut je usporediv sa srodnim nacionalnim institutima za jezik u većini europskih država.

Nacionalni status: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje jedan je od većih javnih znanstvenih instituta u Hrvatskoj. S obzirom na to da je temeljni predmet istraživanja hrvatski jezik, njegov standardnojezični izraz, ali i organski mjesni govori, Institut djeluje na prostoru čitave Hrvatske i ostvaruje plodnu suradnju s većinom hrvatskih sveučilišta, državnim i lokalnim tijelima. Među institutima iz područja humanističkih znanosti Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje neprijeporno se, osobito posljednjih godina, istaknuo kao nositelj temeljnih jezikoslovnih istraživanja i aktivni oblikovatelj hrvatske jezične politike.

Timski rad: Uz sustavna jezikoslovna istraživanja, leksikografska je djelatnost jedna od temeljnih institutskih djelatnosti. U današnje je doba ona nezamisliva bez dobro organiziranoga timskog rada te je u Institutu pomno razvijen model timskoga rada i sustav redovitoga tjednog praćenja ostvarenih rezultata.

Znanstveni pomladak: Neprijeporna je prednost Instituta velik broj znanstvenih novaka koji su aktivno uključeni u rad na znanstvenim projektima. U velikoj većini slučajeva riječ je o zaista iznimnim mladim znanstvenicima, koji su u roku doktorirali, a neki i stekli znanstvena zvanja. Iz redova znanstvenih novaka u Institutu je već zaposleno trinaest mladih znanstvenika na znanstvenim radnim mjestima.

Međunarodna prepoznatljivost u vezi s hrvatskim jezikom i jezikoslovljem: Posljednjih je godina Institut osobitu pozornost posvetio uključivanju u međunarodne projekte i istraživanja, što je dovelo do toga da je Institut među srodnim znanstvenim ustanovama u europskim državama i SAD-u, ali i u relevantnim tijelima Europske komisije prepoznat kao važan i pouzdan suradnik za pitanja koja se odnose na hrvatski jezik i opće jezikoslovlje. Pojedini su institutski znanstvenici uključeni u rad brojnih međunarodnih tijela koja se bave jezikoslovljem, što je veoma vaŕno za međunarodni položaj hrvatskoga jezika.

Izdavačka djelatnost: Institut je tijekom posljednjih godina razvio veoma bogatu izdavačku djelatnost. Institutski časopis *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* stekao je status međunarodno priznatoga časopisa za područje hrvatskoga jezikoslovlja, a na znanstvenome portalu Hrčak ima najveći broj posjeta od svih hrvatskih znanstvenih i

stručnih časopisa. Razgranatom razmjenom institutskih izdanja hrvatsko je jezikoslovlje prisutno i priznato i izvan hrvatskih granica.

Javnost rada i društvena uloga: S obzirom na to da je Institut javna ustanova, velika se pozornost pridaje stvaranju javnodostupnih jezičnih resursa. Na institutskim mrežnim stranicama, u sklopu *Hrvatske jezične riznice*, javno je i bez naknade dostupan veliki *Hrvatski jezični korpus*, *Jezični savjeti*, podatci o povijesti hrvatskoga jezika i mnogi drugi podatci, a uskoro će javno dostupna biti i terminološka baza *Struna*, baza hrvatskoga strukovnog nazivlja. Ujedno Institut redovito daje jezične savjete Vladinim i drugim tijelima, po narudžbi pojedinaca, tvrtki ili ustanova izrađuje jezične ekspertize i na taj način ostvaruje i skroman vlastiti prihod.

Smještaj i infrastruktura: Od osnutka 1948. do 2005. godine Institut je djelovao u prostoru Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Iako je sam prostor bio reprezentativan i smješten u središtu grada, bio je potpuno neprimjeren znanstvenomu radu. Odlukom Vlade RH Institut je od rujna 2005. smješten u zgradi na adresi Ul. Republike Austrije 16 u Zagrebu, zdanju koje je svojim položajem i infrastrukturom primjereno važnosti nacionalnog instituta za jezik. Zgrada Instituta omogućuje izvrsne radne uvjete, moderno je opremljena te omogućuje i ugošćivanje stranih znanstvenika koji dolaze u Hrvatsku proučavati hrvatski jezik.

6.2. Slabosti

Fragmentiranost znanstvenih istraživanja: Dosadašnji projektni način financiranja znanstvenih istraživanja doveo je do toga da se posljednjih desetljeća institutski znanstvenici nisu mogli usredotočiti na temeljna, dugogodišnja istraživanja nego na kratkoročne projekte koji su morali biti dovršeni u određenome roku.

Međunarodni projekti: Iako Institut jest međunarodno prepoznat kao središnja znanstvena ustanova za proučavanje hrvatskoga jezika, broj prihvaćenih međunarodnih projekata nikako nije zadovoljavajući. Problem je djelomično u tome što je temeljna institutska djelatnost vezana za proučavanje hrvatskoga jezika koji je rijetko predmet istraživanja europskih jezikoslovnih projekata. Ujedno, broj mogućih europskih i međunarodnih projekata na tom je području znatno manji nego primjerice na polju prirodnih, biomedicinskih i tehničkih znanosti. Nadalje, institutske stručne službe (ekonomisti i pravnici) trebaju dodatnu izobrazbu za osobitosti međunarodnih projekata.

Nedovoljna mobilnost istraživača: S obzirom na to da se Institut najvećim dijelom bavi istraživanjem hrvatskoga jezika, temeljni predmet institutskih istraživanja nalazi se u Hrvatskoj. Ipak, znanstvenici bi morali više truda uložiti da budu s kroatističkim i općejezikoslovnim temama prisutniji na međunarodnim znanstvenim skupovima. Zbog stjecanja međunarodnoga iskustva bilo bi poželjno bolje razraditi sustav rada institutskih

znanstvenika na lektoratima hrvatskoga jezika u inozemstvu. S druge strane, posljednjih je godina broj gostujućih znanstvenika iz inozemstva u Institutu povećan.

Nedovoljan udio vlastitih sredstava u institutskome proračunu: Institut se najvećim dijelom financira iz proračuna, a sredstva koja priskrbljuje vlastitom djelatnošću ili iz izvanproračunskih izvora veoma su ograničena. Institut veoma teško može vlastitim sredstvima u većem omjeru sudjelovati u institutskome proračunu jer se institutska djelatnost slabo plaća, a većina usluga koje Institut pruža javno su dostupne bez naknade što bi i trebala biti uloga javnoga instituta.

Nedostatna vidljivost rezultata projektnih aktivnosti: S obzirom na to da je leksikografska djelatnost jedna od temeljnih institutskih zadaća potrebno je istaknuti da je riječ o dugoročnim znanstvenim i stručnim istraživanjima na kojima znanstvenici rade timski. Rezultati rada na takvim projektima pohranjeni su u računalnim bazama podataka i ne mogu biti predstavljeni znanstvenoj i općoj javnosti prije nego što su projekti u potpunosti dovršeni.

6.3. Mogućnosti

Mogućnosti utemeljene na prednostima hrvatskoga jezičnog prostora:

- Hrvatski etnojezični prostor jedinstven je u usporedbi s ostalim slavenskim zemljama, ali i drugim europskim prostorima te pruža neiscrpne mogućnosti jezikoslovnim istraživanjima:
  - Razveden geomorfološki pejzaž ogleda se u iznimnoj dijalektnoj raznolikosti.
  - Arhaičnost čakavskoga narječja omogućuje bolje razumijevanje slavenske jezične povijesti.
  - Hrvatska leksička i osobito imenska baština svjedoči o stoljetnim etnojezičnim dodirima na hrvatskome prostoru, susretištu europskoga istoka i zapada.

Mogućnosti utemeljene na hrvatskoj jezičnoj baštini

- Rano potvrđena i veoma bogata hrvatska pismena baština iznimno je važna na razini proučavanja povijesti slavenskih jezika i pismenosti:
  - Očuvana jezičnopovijesna građa važna je za istraživanje južnoslavenskih idioma i u širem slavenskom kontekstu.
  - Stoljetna istodobna tropismenost hrvatske pisane baštine na trima povijesnim pismima, glagoljici, ćirilici i latinici jedinstvena je u slavenskome, ali i širem europskom okružju.

Društveno okružje:

- Donošenje „Zakona o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju“ omogućuje primjenu sustava praćenja i vrjednovanja znanstvene izvrsnosti.

6.4. Rizici i prijetnje

Nedostatna potpora društva nacionalnim znanostima: Najveća prijetnja mogućnosti ostvarivanja zadataka i ciljeva opisanih ovom strategijom leži u veoma lošem položaju hrvatske znanosti uopće, a osobito u nedostatnoj potpori humanističkim znanostima. Na razini države izdvajanje za humanističke znanosti manje je nego u europskim državama, a tzv. „male države“ morale bi proporcionalno znatno više podupirati nacionalne struke jer one inače ne će moći ravnopravno sudjelovati u međunarodnim projektima.

Nedostatno financiranje: Institut se najvećim dijelom financira iz proračuna, međutim sredstva koja se putem projekata izdvajaju za znanstvena istraživanja nedostatna su. Terenska dijalektološka i onomastička istraživanja zahtijevaju znatno veća sredstva od sada dostupnih. Zbog specifičnosti svoje djelatnosti, Institut u svrhu znanstvenih istraživanja ne može priskrbiti dovoljno sredstava pružajući usluge javnosti i tržištu.

Manjak znanstvenih radnih mjesta: Od ukupno sedamdeset institutskih zaposlenika pedeset i šest je znanstvenika, ali je broj odobrenih znanstvenih radnih mjesta veoma ograničen (trenutačno samo 22). Među 29 znanstvenih novaka mnogi su već doktorirali i izabrani su u znanstvena zvanja, ali za njih nema slobodnih radnih mjesta. S obzirom na to da su se ti mladi znanstvenici godinama uz svoje mentore specijalizirali za pojedino zahtjevno područje (primjerice jezičnopovijesna ili dijalektološka istraživanja) oni teško mogu nakon završetka doktorskog studija pronaći odgovarajući posao izvan Instituta.

Informatička radna mjesta: Za učinkovitiji znanstveni rad, odnosno njegovo kvalitetno javno predstavljanje bilo bi nužno među zaposlenicima imati sistemskog inženjera i administratora mrežnih stranica. Na žalost, postojećim ustrojem radnih mjesta to nije moguće što stvara velike probleme pri radu s bazama podataka, mrežnim stranicama i održavanjem poslužitelja.

„Nestajanje“ jezične građe: Osobito veliki rizik vidimo u nedostatnoj potpori terenskim istraživanjima. U mnogim dijelovima Hrvatske, zbog depopulacije sela, ubrzane izgradnje prigradskih prostora i nestajanja tradicionalnih gospodarstava, prijete odumiranje mjesnih govora. Znanstveni je kadar koji zna bilježiti, prikupljati i proučavati mjesne govore i imensku baštinu malobrojan te bi u sljedećem petogodišnjem razdoblju trebalo uložiti znatne napore i sredstva da se ta jezična građa prikupi, snimi i pohrani za buduće istraživače. Potrebno je upozoriti i na opasnost od uništenja neobrađene arhivske građe koja nije digitalizirana i dovoljno dobro čuvana u različitim ustanovama.

Zaključak

Ova je strategija i u njoj navedeni ciljevi izrađena pod pretpostavkom da će ustroj Instituta u razdoblju 2010. – 2015. ostati neizmijenjen, odnosno da će u tome razdoblju Institut steći i formalni status nacionalnoga javnog instituta, odnosno nacionalnog središta izvrsnosti u području humanističkih znanosti, polju filologije. S obzirom na to da će se na nacionalnoj razini u navedenom razdoblju vjerojatno promijeniti zakonska regulativa, provedba ove Strategije djelomice je ovisna i o budućem ustroju Instituta.

Za provedbu strateških ciljeva navedenih u ovome dokumentu odgovorni su ravnatelj Instituta i voditelji institutskih znanstvenih odjela, odnosno Povjerenstvo koje je Strategiju i izradilo. Ravnatelj će na temelju izvještaja toga Povjerenstva i možebitnih primjedaba Povjerenstva za praćenje kvalitete znanstvenih istraživanja o rezultatima provedbe Strategije jednom godišnje izvještavati Znanstveno i Upravno vijeće Instituta.

Ako zakonska regulativa to bude omogućila, javni znanstveni instituti iz područja humanističkih znanosti umrežili bi se u nacionalno istraživačko središte sastavljeno od neovisnih istraživačkih instituta za humanističke znanosti. Takvim bi ustrojem svaka istraživačka sastavnica zadržala svoje ime i temeljnu djelatnost radi koje je i osnovana kao javni znanstveni institut. Postojanje središnje nacionalne ustanove kao susretnište znanstvenih istraživanja na području humanističkih znanosti otvorilo bi mogućnosti učinkovitijega i ekonomičnijeg iskorištavanja komparativnih prednosti pojedinih instituta i zajedničkoga, osnaženog nastupa na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

S obzirom na to da je strateški cilj hrvatske znanosti znatno aktivnije uključivanje hrvatskih znanstvenika u međunarodne znanstvene projekte, smatramo da bi utemeljivanje istraživačkoga središta za humanističke znanosti okupljenoga oko zajedničkoga cilja promicanja nacionalnih struka, omogućilo prirodan protok znanja, znanstvenih postignuća i informacija te neprijeporno znatno veću prisutnost i prepoznatljivost u regionalnome, europskom i međunarodnom okružju.

U konačnici će ipak uspješna provedba ove strategije, bez obzira na to hoće li Institut ostati samostalnim javnim znanstvenim institutom ili će se umrežiti u nacionalno istraživačko središte za humanističke znanosti, ovisiti o snažnijoj potpori mjerodavnih ministarstava, u prvome redu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstva kulture, Hrvatske zaklade za znanost i Nacionalnog vijeća za znanost, koja bi na državnoj razini trebala osigurati znatno veću potporu humanističkim znanostima koje su temelj opstojnosti hrvatskoga nacionalnog identiteta.